

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
Запорізького національного університету,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу кафедри
конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету
Колпакову В.К.

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора

**Курінного Євгена Володимировича на дисертаційну роботу
Свіденко Аліни Олексіївни на тему: «Адміністративно-правове
регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне
забезпечення», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Забезпечення реалізації та ефективного захисту соціальних прав людини, зокрема права на пенсійне забезпечення, є одним із ключових обов'язків соціальної та правової держави. В умовах збройної агресії проти України, що зумовила масове внутрішнє переміщення населення, особливої актуальності набувають питання адміністративно-правового регулювання статусу внутрішньо переміщених осіб та гарантування їм рівного доступу до соціальних виплат, насамперед пенсійного забезпечення.

Починаючи з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році, кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні зросла до безпрецедентних масштабів. Значну частину цієї категорії становлять особи пенсійного віку, для яких пенсія є основним, а нерідко єдиним джерелом існування. За таких умов держава постає перед необхідністю не лише оперативного реагування на гуманітарні виклики, а й формування ефективного, стабільного механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації пенсійних прав внутрішньо переміщених осіб.

Водночас чинне законодавство та практика його застосування у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб характеризуються фрагментарністю, частими змінами підзаконного регулювання, наявністю

колізій і прогалин, а також надмірною залежністю реалізації права на пенсію від адміністративних процедур (верифікації місця проживання, проходження фізичної ідентифікації тощо). Це призводить до численних випадків припинення або затримки виплат, що стає предметом масових судових спорів з органами Пенсійного фонду України та іншими суб'єктами владних повноважень.

Особливої значущості досліджувана проблема набуває у світлі практики Конституційного Суду України, Верховного Суду та Європейського суду з прав людини, які неодноразово наголошували на неприпустимості дискримінації за ознакою місця проживання чи статусу внутрішньо переміщеної особи, а також на необхідності дотримання принципів правової визначеності, пропорційності та належного врядування у сфері соціального забезпечення. Однак імплементація відповідних правових позицій у діяльність органів публічної адміністрації залишається непослідовною.

За таких умов наукове осмислення адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення, визначення його системних недоліків, а також розроблення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази та адміністративних процедур є своєчасним і суспільно значущим завданням. Актуальність теми зумовлюється також потребою гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері захисту соціальних прав, зокрема стандартами Ради Європи та практикою ЄСПЛ, що є важливою складовою євроінтеграційного курсу України.

Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження відповідає нагальним потребам теорії адміністративного права, практики публічного адміністрування та судового захисту прав внутрішньо переміщених осіб, має істотне теоретичне і прикладне значення та є безумовно актуальною в сучасних соціально-правових умовах.

Наведене обумовлює та визначає актуальність теми дисертаційного дослідження, що рецензується.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Свіденко А.О. характеризується системним підходом до предмету дослідження. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних використаних джерел, вітчизняного та зарубіжного законодавства, статистичних матеріалів.

У дисертаційному дослідженні застосовано комплекс сучасних наукових методів, що забезпечили всебічне та глибоке осмислення проблематики адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, застосування яких зумовлювалося метою, завданнями та логікою наукового пошуку. Звернення до історико-правового методу дало можливість простежити еволюцію наукових підходів і нормативного закріплення адміністративно-правових засад реалізації права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення, а також охарактеризувати особливості формування відповідного правового механізму у законодавстві та юридичній науці (підрозділ 1.1). З метою уточнення та концептуалізації понятійно-категоріального апарату дослідження були використані логіко-семантичний і логіко-юридичний методи, що дозволило обґрунтувати й запропонувати власні дефініції понять «адміністративно-правове регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб» та «пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб» (підрозділи 1.2, 1.3). Діалектичний метод забезпечив виявлення внутрішніх взаємозв'язків і закономірностей формування мети та принципів адміністративно-правового регулювання у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, тоді як застосування методів групування, класифікації та систематизації дало змогу визначити й упорядкувати відповідні завдання та функціональне призначення такого регулювання (підрозділ 2.1). Комплексне використання методів аналізу та синтезу сприяло узагальненню та теоретичному осмисленню форм реалізації адміністративно-правового впливу на забезпечення пенсійних

прав внутрішньо переміщених осіб (підрозділ 2.2), тоді як системно-структурний підхід дозволив розкрити зміст і особливості методів адміністративно-правового регулювання у досліджуваній сфері як цілісного правового утворення (підрозділ 2.3). Застосування формально-юридичного методу було зумовлене необхідністю визначення правового статусу та повноважень органів публічної влади, що здійснюють управлінські функції у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, а також з'ясування особливостей їх взаємодії між собою (підрозділ 2.4). Порівняльно-правовий аналіз використано для зіставлення адміністративних і судових механізмів захисту порушених пенсійних прав ВПО, встановлення їх спільних і відмінних характеристик та оцінки впливу зазначених процедур на ефективність адміністративно-правового регулювання (підрозділ 2.5). Для узагальнення зарубіжних моделей адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб та визначення можливостей їх адаптації до національних умов застосовувалися методи індукції та дедукції (підрозділ 3.1). Водночас використання методів прогнозування та правового моделювання дозволило системно окреслити наявні проблеми у сфері адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб і сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення відповідного правового механізму (підрозділ 3.2). Таким чином, використання широкого спектру методів наукового пізнання відповідно до мети і завдань дисертаційного дослідження забезпечило досягнення поставленої наукової мети, логічну завершеність дослідження та достовірність отриманих результатів.

Представлене дисертаційне дослідження можна вважати комплексною науковою працею, метою якої є здійснення спроби виявлення особливостей та формування нового наукового підходу до розуміння сутності адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення та формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення.

Для досягнення мети дисертанткою сформульовано низку завдань, серед яких передбачено: з'ясувати генезу адміністративно-правового забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення у законодавстві та правовій науці; проаналізувати пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб як об'єкт адміністративно-правового регулювання; охарактеризувати поняття та сутність пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб; розглянути принципи, мета, завдання та функції адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення; інтерпретувати форми адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення; визначити методи адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення; обґрунтувати адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного управління у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб; систематизувати адміністративну та судову процедуру оскаржень як елементи регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення; узагальнити напрямки імплементації зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення; резюмувати проблеми адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення та шляхи їх вирішення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертації вперше здійснено комплексне теоретико-правове дослідження адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення, у межах якого уточнено та розвинено понятійно-категоріальний апарат, обґрунтовано систему принципів, форм і методів відповідного адміністративно-правового регулювання, визначено особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного управління у цій сфері, а також сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики. Запропоновані авторкою підходи та рекомендації можуть сприяти вдосконаленню законодавчого регулювання у відповідній сфері, забезпечуючи підвищення ефективності

механізмів пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб. Наявною гарантією достовірності та теоретичної обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих дисертанткою, є вірно поставлена мета та завдання дослідження, логіка викладеного матеріалу. Виходячи з аналізу основної частини дисертації, мета дисертації в ході виконання дослідження була у цілому досягнута.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наукових уявлень про зміст, структуру та особливості адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення. Сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та узагальнення розширюють понятійно-категоріальний апарат адміністративного права, зокрема в частині визначення сутності, принципів, форм і методів адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації пенсійних прав внутрішньо переміщених осіб, а також можуть бути використані для подальших наукових досліджень проблем соціального забезпечення та публічного адміністрування.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання у правотворчій та правозастосовній діяльності органів публічної влади, насамперед органів Пенсійного фонду України, органів соціального захисту населення, а також у діяльності судів адміністративної юрисдикції. Запропоновані автором висновки та рекомендації можуть бути враховані під час удосконалення законодавства і підзаконних нормативно-правових актів у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, оптимізації адміністративних процедур, а також під час розроблення відомчих інструкцій і методичних рекомендацій.

Одержані результати можуть бути використані у правозахисній та адвокатській діяльності при підготовці процесуальних документів у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, а також у

положення дослідження, сформульовано авторські висновки та пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства і правозастосовної практики у сфері адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб. Висновки дисертації сприймаються як цілісні та достатньо обґрунтовані, відповідають меті та завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення що безпосередньо стосуються предмета даної дисертації.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Представлення результатів наукової роботи є цілком достатнім з огляду на кількість публікацій, їх обсяг, якість та повноту (всього 10 публікацій). Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей здобувачки, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота сприймається як оригінальна наукова праця із достатньо обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які винесені авторкою на публічний захист. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі не виявлено випадків привласнення чужих ідей, результатів або ключових словосполучень, що дає підстави стверджувати про відсутність у ній порушень академічної доброчесності.

Не ставлячи під сумнів належний рівень проведеного Свіденко А.О. дослідження, окремі його положення є **дискусійними та потребують свого уточнення і конкретизації.**

1. У підрозділі 1.3 «Поняття та сутність пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб» дисертантка, головним чином, зосереджується на аналізі пенсійного забезпечення з опорою на норми Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Водночас у дослідженні залишається поза увагою пенсійне забезпечення інших категорій осіб, зокрема працівників освіти, суддів, прокурорів та інших специфічних груп, що може

обмежувати комплексність підходу до розкриття сутності пенсійного забезпечення у цілому.

2. У підрозділі 2.1 «Принципи, мета, завдання та функції адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення» здобувачка наводить загальну класифікацію принципів регулювання, однак не надає конкретного переліку цих принципів. Відсутність конкретизації ускладнює повне уявлення про їхній зміст та практичне значення для реалізації адміністративно-правового механізму у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб.

Втім, зазначені зауваження мають переважно дискусійно-полемічний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку результатів даного дисертаційного дослідження.

Висновок. Дисертація на тему «Адміністративно-правове регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для українського адміністративного права, тобто відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її автор – **Свіденко Аліна Олексіївна** – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Офіційний рецензент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного
та адміністративного права**

Запорізького національного університету

Євген КУРІННИЙ

Підпис Є. Курінного засвідчую:

Проректор з науково-педагогічної роботи

доктор історичних наук, професор

Юрій КАГАНОВ

